
ŠKOLNÍ PODPŮRNÝ PROGRAM

Příloha- Cizinci

Obsah

Nově příchozí žák – cizinec ve škole	2
Co může škola dělat, než žák - cizinec přijde:.....	2
Jak lze pracovat se třídou:	3
Kdo je žák – patron:.....	4
Setkání české a odlišné kultury	6
Možné pojetí v jednotlivých předmětech 1. stupně základní školy:	6
Možné pojetí v jednotlivých předmětech 2. stupně základní školy:	7
Specifika některých kultur Evropské unie a „západního světa“	8
Američané(US).....	8
Britové	9
Francouzi	9
Němci.....	9
Španělé	9
Specifika některých kultur mimo Evropskou unii.....	9
Vietnamci.....	9
Číňané	10
Ukrajinci.....	11
Rusové	11
Afghánci.....	12
Albánci	12
Bosňané	13
Mongolci.....	14
Organice a užitečné odkazy:.....	15

Nově příchozí žák – cizinec ve škole

Co může škola dělat, než žák - cizinec přijde:

Pro nově příchozího žáka - cizince by škola měla mít připraven soubor informací, které by se měl nově příchozí žák – cizinec a jeho rodiče dozvědět. Pokud se jedná o cizince, kteří právě přicestovali do České republiky, pravděpodobně nebudou mít žádné ponětí o našem vzdělávacím systému. Vzdělávací systém v zemi původu může být velice odlišný od českého, což s sebou někdy nese mnohá nedorozumění a rozdílná očekávání všech zúčastněných stran. Informační materiály o systému českého školství by měly tyto problémy alespoň z části odstranit.

Většina žáků - cizinců a jejich rodičů, hlásících se na české školy, neovládá dostatečně český jazyk. Proto lze zvážit přítomnost tlumočnicka při přijímání žáka - cizince do školy. Ne vždy má totiž rodina možnost přivést si s sebou někoho, kdo umí česky. K tomuto účelu lze využít služeb tlumočnicka. Toho lze získat např. na příslušných jazykových katedrách Karlovy univerzity nebo prostřednictvím příslušných velvyslanectví. Pro samotnou inkluzi žáků - cizinců je vhodné mít vypracovanou metodickou podporu, ve které škola zohlední nejen rovný přístup při přijímání ke vzdělávání, ale i vzdělávací potřeby žáka - cizince. Je vhodné se aktivně snažit o systematické zajištění rovného přístupu ke vzdělání, což v případě cizinců především znamená odstranění jazykové bariéry výukou češtiny jako cizího jazyka.

Je vhodné sledovat i žáky, kteří nejsou legislativně považováni za cizince, jsou schopni komunikovat v českém jazyce, ale jsou příslušníky národnostní menšiny a jejich rodiče neovládají český jazyk. Tito žáci mohou být znevýhodněni a ohroženi školní neúspěšností z důvodu jazykové bariéry rodičů, kteří tak nemohou pomoci žákům s probíranou látkou. Takovým žákům lze nabídnout doučování nebo jiné poradenské služby. Příkladem může být nadaný žák, který vykazuje nedostatečné výsledky v českém jazyce (např. v pravopisu), protože z důvodu jazykové bariéry mu nemohou rodiče poskytnout pomoc při přípravě na vyučování a domácích úkolech. Žák se stává neúspěšným, snižuje se jeho motivace a v konečném důsledku může mít bez včasné pomoci ze strany vyučujících ztíženou možnost studia na střední škole, protože jednou z podmínek je určitá úroveň znalostí českého jazyka. Role pedagogických pracovníků školy je v předcházení školní neúspěšnosti těchto žáků velmi důležitá.

Co by měla mít škola připravené: Všechny důležité informace je vhodné předávat rodičům písemně, nejlépe v jejich mateřském jazyce. Pokud to není v možnostech školy, lze komunikovat alespoň v některém ze světových jazyků. Usnadní to nejen zapojení rodičů a žáků – cizinců do školní rutiny, ale také to navodí pocit, že jsou ve škole vítáni. Škola může v těchto případech využít nabídky organizací, dobrovolníků z okolí, popřípadě materiálů ke stažení.

Škola by měla mít k dispozici vícejazyčný informační materiál (například brožuru nebo leták) o organizačních záležitostech školy, kde je užitečné se zaměřit zejména na začátek a konec vyučování, rozvrhy hodin, přestávky a jak je mohou děti trávit, družinu, prázdniny, stravování (včetně svačiny, kterou v některých zemích žáci dostávají ve škole), výlety, exkurze, popřípadě školy v přírodě apod. Výroba informačního materiálu může být součástí některého školního projektu a mohou se na ní podílet i samotní žáci. Je vhodné zajistit materiál obsahující stručné představení předmětové nabídky a pomůcek, které si žáci musí na příslušné hodiny nosit. Dále se osvědčilo nabídnout rodičům shrnuté povinnosti žáků a rodičů vůči škole a očekávání školy od žáků a rodičů (včetně domácích úkolů, podepisování žákovské knížky, které pro cizince vzhledem k jejich odlišné školní zkušenosti nemusejí být samozřejmostí). Rodičům je vhodné navíc poskytnout informace o mimoškolních aktivitách a dalších nabídkách školy. Pro ještě efektivnější komunikaci s rodiči a úspěšné řešení případných dílčích výchovně vzdělávacích problémů může škola poskytnout rodičům žáků – cizinců informace o podpoře

rodičů při konzultačních hodinách, rodičovských schůzkách, atd. Důležitou pomůckou může být pro rodiče žáků – cizinců plán školy, obsahující označená místa s důležitými osobami a kontakty na ně.

Jak mohou pedagogičtí pracovníci připravit školní prostředí, aby se žák – cizinec cítil vítán: Jeden z neúčinnějších způsobů, jak vytvořit příjemné prostředí pro žáky – cizince a jejich rodiče, je dát najevo skutečnost, že si pracovníci školy váží jejich kultury a jazyka, a zohlednit tento aspekt ve škole. To pomůže nově přichozímu zažít pocit, že patří mezi ostatní a je rovnocennou součástí školy. Můžete podniknout např. tyto kroky:

- Označit důležitá orientační místa ve škole (ředitelna, sborovna, jídelna, WC,...) nejen česky, ale i v řeči žáků - cizinců, přítomných ve škole. Zde vám může pomoci například online slovník.
- Připravit si pro žáka obrázky znázorňující základní potřeby (i školní) a problematické situace, jejichž použitím se usnadní počáteční komunikace žáka - cizince s ostatními a měl/a by tak možnost vyjádřit, co potřebuje (např. žízeň, hlad, potřebu jít na toaletu, tužku, papír, jestli se cítí dobře a v pořádku, atd.)
- Použít ve třídách, ale i ve škole, obrázky významných osob, míst a věcí z původní vlasti migrantů.
- Mít k dispozici dvojjazyčné slovníky, popřípadě knihy, CD atd.
- V hodinách (literatury, dějepisu, výtvarné výchovy atd.) zmiňovat i důležité události, literární a umělecká díla ze zemí původu.
- Respektovat a reflektovat kulturní a náboženské svátky z jejich původních zemí.
- Umístit např. u vchodu do školy, případně ve vstupním vestibulu nebo i ve třídě, vlajky všech zemí, ze kterých vaši žáci pocházejí (zde pozor na azylanty, kteří ze své země často utíkají z politických či jiných závažných důvodů a mohou být na otázku původní vlasti citliví).

Zdroj: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/organizace-integrace-cizincu>

Jak lze pracovat se třídou:

Na příchod nového žáka – cizince je vhodné třídu jako kolektiv předem připravit. Osvědčilo se také diskutovat se žáky o tom, co bude příchod nového žáka pro ně znamenat, seznámit je s tím, z jakého kulturního prostředí žák přichází, případně proč opustil svou zemi původu. Už tyto kroky při správné aplikaci přispívají k úspěšnému začlenění nového žáka do třídy a k prevenci šikany. Pokud si nejste jako pedagogové v této roli jisti, mohou požádat školního speciálního pedagoga či sociálního pedagoga, poradit se v týmu pedagogických pracovníků, nebo vyhledat pomoc dalšího subjektu (např. Multikulturní centrum Praha nebo Pedagogická fakulta UK v Praze či Národní pedagogický institut-pobočka Ústí nad Labem).

Je dobré zajistit, aby na vytvoření vhodného prostředí k začlenění žáka – cizince spolupracovali pedagogičtí pracovníci jako tým. Jedná se o další krok k prevenci šikany a dalších sociálně - patologických jevů. To je důležité zejména na 2. stupni ZŠ, kde přispívá k úspěšnosti procesu inkluze žáků – cizinců sjednocení pedagogických postupů všech pedagogů, kteří se žákem – cizincem pracují. Tomu napomáhají vzájemné konzultace a uplatňování jednotného postupu práce se žákem i se třídním a školním kolektivem.

Jakmile nový žák – cizinec již nastoupí, můžete postupovat několika způsoby, abyste seznámili nového žáka s prostředím školy. Jedním z nich je stanovení žáka, který ho seznámí s vybavením třídy, dalšího, který mu ukáže cestu do jídelny, dalšího, který mu pomůže najít školní kantýnu atd. Druhou možnou cestou, která se většinou ukazuje jako efektivnější a méně organizačně náročná, je stanovení tzv. „žáka – patrona“.

Kdo je žák – patron:

- žák z téže třídy, který se nevyznačuje výchovnými problémy, má potenciál vést žáka – cizince pozitivním směrem, má vaši důvěru
- žák, který je osobnostně blízký žákovi – cizinci (je zde předpoklad přátelského vztahu)
- žák, který je oblíbený v kolektivu, má možnost pozitivního vlivu na ostatní a tím předcházení šikaně či jiným negativním jevům; roli žáka – patrona lze vybrat také žáka, který má výše zmíněné předpoklady a zároveň potřebuje zvýšit sebevědomí
- žák – patron provází žáka – cizince školním životem do doby, než se žák – cizinec v novém prostředí plně zorientuje (dokud nezná bezpečně všechny své povinnosti i svá práva, nastavená pravidla, prostředí školy samotné a neobejde se bez pomoci při sociálním začlenění)
  - žáka – patrona po pečlivé úvaze stanovuje třídní učitel, využívá přitom konzultací v týmu pedagogických pracovníků
  - třídní učitel sleduje počínání žáka - patrona, radí mu, ale zároveň podporuje jeho sebevědomí, váží si jeho nasazení

Další potenciál vyučujících:

Efektivní je týmová spolupráce v rámci pedagogického sboru, součinnost se školním psychologem, školním metodikem prevence, výchovným poradcem při začleňování žáka – cizince do třídního pedagogických pracovníků, včetně podpory ze strany vedení školy, je užitečné společně hledat nejvhodnější způsob komunikace s rodiči žáků – cizinců (při řešení případných potíží se osvědčila spolupráce s překladateli, příslušnými jazykovými katedrami Filozofické fakulty UK v Praze, se sociálním odborem, příslušným velvyslanectvím).

Vyučujícím dále v rozvoji pomůže aktivní vyhledávání a následná aplikace poznatků z oblasti multikulturní výchovy, interkulturní psychologie, problematiky češtiny jako cizího jazyka, kulturních specifik žáků – cizinců, a to formou DVPP, samostudia, komunikace s jinými školami a zkušenými pedagogy z jiných škol, sdílení informací (např. prostřednictvím webových stránek).

Při výuce češtiny pro cizince, s níž je vhodné začít co nejdříve po příchodu nového žáka – cizince do školy, je vhodné vycházet z jeho mateřského jazyka (z podobností a rozdílů oproti češtině) – pokud se pedagogové necítí být plně kvalifikováni pro takovou činnost, mohou využít služeb překladatele, jazykových kateder FF UK v Praze, komunikaci s pedagogy jiných škol, služeb center na podporu integrace cizinců (<http://www.integracnicentra.cz/default.aspx>), Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (<http://www.auccj.cz/>) či dalších výše uvedených kontaktů. Pro vycházení z rodného jazyka žáka – cizince lze s úspěchem využít znalosti členů pedagogického sboru (vyučujících či znalých angličtiny, němčiny, ruštiny atd.). Ti mohou poskytnout cenné informace pro srovnání příslušných jazyků s češtinou a stanovení vhodných strategií výuky češtiny pro cizince v případě konkrétního žáka. Zároveň mohou být cennými prostředníky, pokud je možnost zpočátku využívat pro komunikaci se žákem „třetí jazyk“.

To může fungovat v praxi např. tak, že vietnamský žák – cizinec, který zpočátku neovládá češtinu, může pro komunikaci s vyučujícími využívat jiný jazyk, který ovládá na úrovni odpovídající tomuto účelu. To předpokládá, že příslušný vyučující, který je se žákem – cizincem v kontaktu, tento jazyk ovládá také na odpovídající úrovni, nebo že vyučující spolupracují napříč pedagogickým sborem a je využito komunikace např. mezi vyučujícím angličtiny, žákem – cizincem schopným komunikovat v angličtině a vyučujícím, který je v tomto jazyce méně zdatný, ale potřebuje se žákem – cizincem efektivně komunikovat. Při současné skladbě jednak žáků – cizinců, jednak pedagogických pracovníků, lze využít jako „třetí jazyk“ např. ruštinu a jako prostředníci se mohou uplatnit např. vyučující s komunikativní

znalostí ruštiny, kteří mohou být nápomocni méně zkušeným pedagogům. Ve škole, kde je přítomen větší počet žáků – cizinců jedné národnosti, lze využít situace, kdy v rámci jedné národnosti jsou ve škole přítomni žáci – cizinci, kteří zpočátku trpěli jazykovou bariérou, tu se jim postupně podařilo překonat, ale zachovali si svůj původní jazyk. Tito žáci mohou vyučujícím pomáhat při jazykovém začlenění žáků – cizinců stejného etnika, kteří mají jazykovou bariéru. Taková spolupráce má navíc pozitivní vliv na sebevědomí již začleněných žáků – cizinců. Ti získávají pocit, že jsou pro své okolí a pro vyučujícího důležití, když jsou požádáni o pomoc. V počátcích výuky češtiny pro cizince je vhodné vzít v úvahu, co je pro žáka – cizince podstatné (co se týká jeho každodenního života ve škole, v české společnosti).

Úspěšně funguje vytvářet pro žáka slovníčky pojmů pro jednotlivé předměty (např. česko – ruský slovníček potřebných pojmů pro předmět prvouka). To urychlí zdokonalování v českém jazyce a zlepší porozumění probírané látce. Slovníčky vytvářejí vyučující příslušných předmětů, protože pro samotného žáka – cizince by se jednalo o značně náročný úkol. Lze také čerpat z volně přístupných překladových slovníků: <http://www.inkluzivniskola.cz/pedagogicka-pracesdiverzitou/prekladove-slovnicky>).

Pro další inspiraci v oblasti výuky češtiny jako cizího jazyka můžete využít mimo jiné následující zdroje: ADAMOVIČOVÁ, A., PEŠÍČKA, J. Běžně mluvený jazyk ve výuce češtiny pro cizince. In: Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, 2005–2006, s. 81–85.

ČECHOVÁ, M. a kol. : Stylistika současné češtiny. Praha 1997, 2003, 2008.

ČECHOVÁ, M., STYBLÍK, V. : Čeština a její vyučování. Praha: SPN, 1998.

ČERMÁK, F., SGALL, P.: Výzkum mluvené češtiny: jeho situace a potřeby. Slovo a slovesnost 58, 1997, s. 15–26.

ČECHOVÁ, M., ZIMOVÁ, L.: Metodický list k vyučování českému jazyku pro učitele žáků imigrantů. In: Český jazyk a literatura, 2002–2005, roč. 53, č. 4, s. 179–184.

HÁDKOVÁ, M., LINEK, J., VLASÁKOVÁ, K.: Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1. Praha: MŠMT a nakl. Tauris, 2005.

HÁDKOVÁ, M.: Čeština pro azylanty. Brno: SOZE, 2007.

Setkání české a odlišné kultury

Jak můžete zajistit, aby žák - cizinec získal co nejvíce informací o české kultuře, a přispěl tak k jeho sociální integraci?

Jak můžete zajistit, aby se „čeští“ žáci dozvěděli co nejvíce o kultuře nově příchozího žáka, a působit tak preventivně proti kulturně podmíněným konfliktům a nedorozuměním? V tomto dokumentu se zmiňujeme o prvním kroku, který je vhodné učinit před příchodem žáka. „Osvědčilo se také diskutovat se žáky o tom, co bude příchod nového žáka pro ně znamenat, seznámit je s tím, z jakého kulturního prostředí žák přichází, případně proč opustil svou zemi původu.

Už tyto kroky při správné aplikaci přispívají k úspěšnému začlenění nového žáka do třídy a k prevenci šikany.“

Vyučující mohou pomoci „českým“ žákům vcítit se do role někoho, kdo byl vykořeněn ze své země a ocítá se v neznámém prostředí, mezi neznámými lidmi hovořícími neznámým jazykem. Inspiraci lze získat např. z organizace Multikulturní centrum Praha. (<http://www.mkc.cz/cz/uvod.html>)

Dalším krokem může být týmová porada všech vyučujících, kteří s již příchozím žákem pracují, dále za účasti pracovníků školního poradenského pracoviště.

Výchozím dokumentem pak může být učební plán pro daný školní rok a pro aktuální období, ve kterém se pedagogové právě nacházejí.

Cílem v takovém případě je, aby v období po příchodu žáka – cizince do třídního kolektivu proběhlo v rámci jednotlivých předmětů seznámení s českou kulturou i s kulturou žáka – cizince.

Za předpokladu týmové spolupráce všech zmíněných pracovníků vzniká plán, jehož podstatou je cílené a zařazování českých reálií a reálií příslušné země původu žáka – cizince do výuky. V této fázi je vhodné zaměřit se zejména na to, co obě kultury spojuje, z čeho je možné vycházet, ale také podat žákům informace o tom, v čem je daná kultura specifická a jak těmto specifikům porozumět. To souvisí se systematickým dalším vzděláváním pedagogů a aktivní spoluprací s dalšími subjekty. Celý proces by měl být systematický za spolupráce všech zúčastněných pracovníků, ale nenásilně. Proces by měl být schopen reagovat na aktuální potřeby žáků a působit přirozeným dojmem. Na konci procesu žák – cizinec má základní informace o kultuře, do níž se právě začleňuje, a „čeští“ žáci mají vytvořen obraz o jeho kultuře. To pomáhá úspěšné sociální integraci.

Možné pojetí v jednotlivých předmětech 1. stupně základní školy:

Český jazyk a literatura – Lze zařazovat literární ukázky, které obsahují informace o specifikách české a příslušné „cizí“ kultury, nácvik základních dovedností pro zvládnutí asertivní a zdvořilé komunikace (např. při scénkách a rozhovorech v komunikační výchově), v hodinách českého jazyka existuje nepřeberné množství vhodných aktivit (je možné se věnovat kulturním rozdílům v neverbální komunikaci, tj. co znamenají v různých kulturách různá gesta, nebo např. při charakterizování literárních postav se lze zaměřit na vnitřní charakteristiku postav, které se nacházejí v podobných životních situacích jako žák – cizinec, a tím rozvíjet u „českých“ žáků schopnost empatie).

Cizí jazyky – Nabízejí mnoho prostoru pro seznámení s kulturními specifiky jiných národů, porovnávání s českými kulturními specifiky (volbou vhodných učebních textů, filmových a jiných materiálů), porovnávání např. gramatického systému češtiny a cizího jazyka (žák postupně získává nadhled přiměřený věku a rozumovému vývoji a je schopen vnímat, že mezi češtinou a mateřštinou žáka – cizince existují podobnosti a rozdíly, které ovlivňují projev žáka – cizince v českém jazyce. Při správném vedení ze strany pedagoga se rozvíjí jeho schopnost empatie). Zároveň si „čeští“ žáci při výuce cizího

jazyka mohou uvědomit, jak náročné je naučit se komunikovat v jiném jazyce, což také přispívá k rozvoji jejich sociální inteligence.

Matematika – Vyučující si může vzít na pomoc například slovní úlohy, které mohou přibližovat běžné situace vycházející z českých reálií nebo z reálií kulturního areálu mateřského jazyka žáka – cizince.

Informatika – Funguje zejména jako prostředek dalšího získávání informací o české i „cizí“ kultuře, žáci by měli být mimo jiné vedeni k efektivnímu a bezpečnému vyhledávání informací v průběhu celého základního vzdělávání. Kromě toho představuje internet způsob, jak navázat přátelské kontakty s dětmi z jiných zemí. Všichni žáci by měli být poučeni o bezpečném pohybu na internetu a zásadách používání moderních sociálních sítí.

Nauka o světě – Pro účel začlenění žáka – cizince lze beze zbytku využít náplň tematického okruhu Lidé kolem nás (výchovou ke vzájemné toleranci, demokratickému myšlení, mezikulturnímu porozumění). Při zpracování obsahu předmětu při vytváření prostředí vhodného pro inkluzi žáků – cizinců doporučujeme vycházet ze specifických podmínek školy (národnostní skladby žáků, předchozích zkušeností žáků, přítomných a potenciálních rizikových faktorů pro vznik sociálně patologických jevů apod.).

Hudební výchova – Není třeba se obracet jen do historie, komunikaci mezi žáky může podnítit i současná hudba dané země.

Výtvarná výchova – Vyučující mohou seznámit žáky s výtvarným uměním českým i příslušné kultury (snažte se volit témata a autory blízké dětem), výtvarné projevy žáků mohou vyučujícím sloužit i k tomu, aby získali představu o tom, jak vidí žáci – cizinci české prostředí a naopak.

Pracovní výchova – Lze využít např. přípravu jednoduchých pokrmů a podle možností zapojit i rodiče žáků -cizinců. V praxi se jedná o jeden z neefektivnějších způsobů, jak získat kladný vztah k jiné kultuře.

Možné pojetí v jednotlivých předmětech 2. stupně základní školy:

Český jazyk a literatura – Viz 1. stupeň, dále můžete využít např. porovnání s jazykem nově příchozího žáka, autory a díla typická pro danou kulturu (ideálně, pokud jsou navíc známá v ČR).

Cizí jazyky – Viz 1. stupeň, se stoupající znalostí cizího jazyka jsou žáci přiměřeně věku a rozumovému vývoji schopni lépe nahlédnout rozdílné a shodné znaky cizího jazyka (např. angličtiny nebo němčiny) a češtiny. Úměrně tomu mohou žáci získat přiměřenou představu o podstatě „interferenčních chyb“ (chyb vyplývajících z podobností a rozdílů mezi jazyky) což napomáhá jejich většímu porozumění i pro chyby žáka – cizince při jeho projevu v českém jazyce.

Dějepis – Je možné zařazovat prvky z českých dějin i z dějin národa žáka – cizince (orientovat se na styčné body, podobnosti – ukázat žákům, co mají společné). Toto lze zmínit také u žáků, kteří měli závažný důvod pro opuštění vlasti. Je však třeba postupovat citlivě a zejména v těchto případech všechny kroky pečlivě zvážit, protože žáka – cizince může zmínka o faktech souvisejících s válečnými konflikty, genocidě apod. značně stresovat.

Informatika – viz 1. stupeň

Občanská výchova – Můžeme zařadit aktivity zaměřené na zvyky a kulturní specifika v ČR a žákově zemi původu, přiměřenou formou žáky seznámit s podstatou kulturně podmíněných konfliktů a způsobům jejich předcházení a řešení.

Hudební výchova – viz 1. stupeň

Výtvarná výchova – viz 1. stupeň

Pracovní výchova – viz 1. stupeň

Přírodopis – Nabízí se využít zajímavosti ČR a dané cizí země (např. typičtí živočichové, kteří mohou žáky zaujmout).

Zeměpis – Vyučující může vhodnou formou podat základní informace o dané cizí zemi a o ČR.

Další přírodní vědy včetně matematiky – Vyučující může poukázat na významné osobnosti a objevy, které souvisejí s ČR nebo původní zemí žáka – cizince.

Setkají-li se pedagogičtí pracovníci v třídním či školním kolektivu s kulturně podmíněnými konflikty (nejen ve vztahu k žákům – cizincům), měli by mít vytvořeno ve škole takové klima a takové podmínky, aby se neobávali požádat o pomoc své kolegy, vedení školy, pracovnice školního poradenského pracoviště. Ke zlepšení schopnosti vzájemné pomoci pedagogických pracovníků lze využít vědomé podpory vedení školy, týmových supervizí, „teambuildingových“ aktivit, dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků apod.

V případě potíží při řešení kulturně podmíněných konfliktů lze také vyhledat pomoc dalších subjektů, které jsou na konci tohoto dokumentu

Kulturní specifika některých národů zastoupených na základních školách, která mohou ovlivnit vzájemné porozumění mezi žákem a vyučujícím a mezi žáky navzájem

Specifika některých kultur Evropské unie a „západního světa“

Pokud jde o „západní kultury“, nesetkáváme se často s výraznými kulturními rozdíly, co se týká způsobu života nebo hygienických návyků. Pro potřeby školy se proto zmiňujeme zejména o některých zásadách komunikace s rodiči a žáky.

Pro „západní kultury“ je typický odlišný způsob vedení žáků v rodinách a ve škole. Ten je v české kultuře vnímán jako „volnější“, i navzdory pozvolným změnám uplatňovaných výchovných metod v české kultuře. Tito žáci mohou být asertivnější než jejich čeští vrstevníci, mohou chápat autoritu učitele jiným způsobem (více jako partnerský vztah než vztah založený na formální autoritě).

Američané(US)

- v americké kultuře jsou žáci vedeni k asertivitě, k prosazování svých potřeb a ke zdravě sebevědomému vystupování
- to je vnímáno v americké kultuře jako předpoklad pro schopnost uspět, prosadit se v životě, prezentovat své dovednosti
- tento kulturní rozdíl se projevuje i v prostředí USA, a to ve školách, kde se setkávají Američané asijského původu a „bílé Američané“
- za pozornost stojí, že američtí žáci asijského původu vykazují v takovýchto podmínkách lepší studijní výsledky, ale nižší míru sebeprosazení (v asijské kultuře vnímáno jako nezdrovilost)
- oproti tomu tzv. „bílé Američané“ vykazují v USA statisticky o něco méně dobré výsledky, ale vysokou míru asertivity a schopnosti sebe prezentace (na 3. místě ve školní úspěšnosti jsou v USA statisticky afroameričané)
- menší počet žáků z anglofonních evropských zemí získá během školní docházky znalosti jiných cizích jazyků

Britové

- většina Britů klade důraz na zdvořilé vystupování a dochvilnost
- charakteristická je snaha vyvarovat se přílišných emocionálních projevů, řešit problémy věcně
- pouze menší počet žáků z anglofonních evropských zemí získá během školní docházky znalosti jiných cizích jazyků (nejčastěji francouzština, další jazyky méně často)
- jedním z kulturních rozdílů v porovnání z českou kulturou je způsob jednání se žáky (podání ruky žákům a dětem obecně je v britské kultuře obvyklé teprve kolem 15 roku života, naproti tomu podání ruky žákovi v české kultuře naznačuje partnerský přístup)

Francouzi

- rodiče dávají při řešení problémů přednost osobním konzultacím
- „skákáni do řeči“ je pro Francouze projevem zájmu o problematiku, kterou řešíme
- mohou reagovat více emotivně, což je výrazem zájmu o partnera v komunikaci, nikoliv nezdvořilosti

Němci

- němečtí rodiče budou při konzultacích a řešení výchovně vzdělávací problematiky hodnotit kladně připravenost, věcnost a systematickosti pedagogů
- v německé kultuře je považováno za vhodné mluvit vždy k věci, v české kultuře běžné konverzační obraty (např. na téma počasí či prožitého víkendu), které mají navodit osobnější atmosféru, jsou vnímány jako odbíhání od tématu, ztráta času, známka neprofesionality

Španělé

- typickými vlastnostmi Španělů jsou emotivnost, temperamentní, až familiérní vystupování
- dávají přednost osobnímu kontaktu s vyučujícími
- jejich emotivnost není známkou agresivity nebo špatného chování, ale projevem jejich temperamentu

Zdroj: Průcha, J.: Interkulturní psychologie, Praha 2007.

Specifika některých kultur mimo Evropskou unii

Vietnamci

- pro tento národ je typická výrazná národní hrdost, která vychází z historických zkušeností a bojů o samostatnost (rodiče vedou své děti k tomu, aby měly v úctě svou vlast, zůstaly jí věrny)
- rodinné vztahy jsou velmi těsné i mezi vzdálenějším příbuzenstvím
- rodičům, učitelům a starším sourozencům se prokazuje úcta
- starší mají povinnost starat se o „níže“ postavené
- tradičně mají v rodině hlavní postavení muži, ale v praxi je mnoho žen např. na vedoucích pozicích u vietnamských podniků a jiných organizací
- mezi pravidla slušného chování patří zásada neztěžovat situaci svým blízkým a ostatním známým stálými stížnostmi na vlastní problémy
- na veřejnosti se má každý chovat tak, aby nevyšel najevo konflikt
- podle vietnamských zvyklostí není slušné dát najevo druhému, že se zmýlil (vždy se najde příležitost, aby chybu napravil)
- chybující by zároveň neměl být před ostatními zostuzen – neměl by být přinucen „ztratit tvář“
- tvář může ztratit i ten, kdo hrubě a přímo někomu něco na veřejnosti vytkne, což není považováno za upřímnost, ale za neslušnost

- pokud je třeba poukázat na chybu či nedostatky vietnamských žáků, je zvykem řešit tuto situaci s „výše postaveným“, tedy v tomto případě s rodičem, nepřímou cestou
- je vhodné sdělovat problémy šetrně
- vzdělání je ve vietnamské kultuře velmi důležitou hodnotou
- citlivým tématem stále je válečný konflikt s USA
- úsměv neznamená u vietnamských žáků a rodičů vždy radost a veselost, ale může mít několik dalších významů (zdvořilost, neporozumění, omluvu při pocitu, že obtěžují svými problémy apod.); je dobré vědět, že pokud vyučující vietnamským žákům vytýká jejich nedostatky, znamená úsměv spíše reakci na nepříjemnou situaci (přímou kritiku) a snahu o omluvu, než výraz pobavenosti
- Evropané jsou pro Vietnamce stejně nerozeznatelní a „směšší“, jako Vietnamci pro mnohé Evropany
- je vhodné mít na paměti, že i přes pro nás dětský vzhled Vietnamců bychom se měli vyvarovat předsudku typu „kdo je malý, je jako dítě, navíc když se stále usmívá“ a tak se vyhnout neuctivému chování ovlivněnému tímto předsudkem (např. tykání rodičům žáků a jiným dospělým)
- citové projevy na veřejnosti, např. mezi partnery, jsou méně přípustné, než je tomu v českém kulturním prostředí (to se týká i hlazení žáků, které je vyhrazeno pouze rodičům)
- jedním z projevů dobrého vychování je být slušně oblečen a upraven
- další zásady při hledání východiska výchovně vzdělávacích potíží: pro Vietnamce nebývá důležité, aby druhý znal celou a přesnou pravdu, důležité je, aby viděl zájem a ochotu spolupracovat; není důležité, co mluvčí přesně říká, ale jak odhadne situaci svou i druhého;
- přímá a ostrá argumentace je většinou považována za velmi nevhodnou i pro mladou generaci, stejně nepříjemný bývá i pohled do očí, který pro Vietnamce signalizuje domýšlivost druhého
- ostré hádky a hlasité diskuse jsou pro Vietnamce velmi nepříjemné, nejsou na ně ze své kultury připraveni a jsou pro ně zpočátku nepochopitelné
- efektivní je chovat se umírněně, citlivě dávat najevo své problémy, pro uctivé vystupování, dělat klidné pohyby a s úctou podávat věci druhému, mluvit v klidu, bez afektu
- správně zvoleným slohem prokazovat, že si partnera v komunikaci vážíme
- při seznamování žáků s pravidly soužití na půdě školy je užitečné vědět, že ve vietnamské kultuře je mlaskání a říhání u jídla výrazem spokojenosti a pochvaly 22 hostiteli, drobnosti Vietnamci nechávají při jídle spadnout na zem a pak vše uklidí – z těchto skutečností doporučujeme v případě potřeby vycházet a citlivě upozornit na rozdíly oproti české kultuře

Číňané

- výchovu dětí v čínské kultuře lze z pohledu Evropanů vnímat téměř jako perfekcionistačnou
- čínská výchova vychází z předpokladu, že dětská duše je silná (evropská kultura pracuje spíše s představou dětské křehkosti)
- čínské děti by měly prokazovat rodičům vděčnost za výchovu, měly by mít úctu k rodičům
- výchova dětí v české kultuře vychází z dětské „naivity“, čínští rodiče považují za důležité připravit je na budoucnost (rodiče jsou těmi, kteří vědí nejlépe, co je pro jejich děti dobré)
  - důležitou hodnotou je úcta k rodičům, k předkům, rodině a národním tradicím
  - na školní úspěšnost dětí je v čínské kultuře kladen velký důraz (v čínském kulturním prostředí)
  - je důraz na výkon vyšší než v české kultuře a v českém školním prostředí)
  - v kontaktu s českou kulturou může docházet k nedorozuměním, pokud neexistuje úplná shoda v prioritách rodiny a školy
- pro čínské děti je běžné se podílet na všem, co je důležité pro rodinu, jsou vedeni k pomoci rodičům; z toho mohou vyplývat kulturně podmíněné konflikty, např. v případě dětí v rodinách, které

provazují živnost a vyžadují tak od dětí pravidelnou pomoc při jejím chodu (např. je běžné, že děti pomáhají v čínských restauracích při přípravě jídla nebo při obsluze, a proto v některých čínských rodinách může docházet k záškoláctví dětí z důvodu pomoci rodičům)

- pro předcházení výše uvedeným kulturně podmíněným nedorozuměním a konfliktům se osvědčuje spolupráce s dalšími subjekty, které plní funkci mediátora, usnadňují přenos
- informací o očekáváních školy směrem od pedagogů k rodičům a naopak a pomáhají všem účastníkům zorientovat se v rozdílných pohledech obou kultur na výchovně vzdělávací problematiku (takovým dalším subjektem může být příslušné velvyslanectví nebo nezisková organizace činná v této oblasti) – příklady takových organizací naleznete na závěr této přílohy

Ukrajinci

- jsou jednou z nejvýraznějších národnostních menšin v České republice, co do počtu obyvatel
- příslušníkům ukrajinské menšiny se daří dobře jazykově a sociálně integrovat, zároveň ale získávání dovednosti komunikovat v českém jazyce může komplikovat snížená schopnost příslušníků ukrajinské menšiny dorozumět se jiným jazykem, zejména pokud jde o jazyky západní
- negativní vliv na soužití Čechů a Ukrajinců má veřejné povědomí o činnosti mafie (negativní stereotypy o Ukrajincích ze strany Čechů se pak přenášejí i na starousedlíky a příslušníky ukrajinské menšiny, kteří nemají s kriminalitou nic společného)
- pro Ukrajince je v porovnání s Čechy charakteristická vyšší míra religiozity a národní hrdosti (tato hrdost může být až nekritická, idealizující)
- dodržované zvyky a tradice většinou souvisejí s významnými církevními svátky východního obřadu a s výročními dny některých výrazných osobností národní minulosti (např. oslavy rodného dne básníka Tarase Ševčenka)
- Ukrajinci oceňují, pokud mají Češi pochopení pro specifika ukrajinských dějin a ukrajinsko-ruských vztahů (a naopak často těžce nesou, pokud tomu tak není)
- pro volbu vhodných strategií v komunikaci s rodiči je užitečné mít na paměti, že přibližně 27% Ukrajinců žijících v ČR má vysokoškolské vzdělání, 55% středoškolské vzdělání s maturitou, přibližně pouhých 7% má středoškolské vzdělání bez maturity a 10% základní vzdělání (Drbohlav, 1997)
- oproti tomu díky svému postavení na českém pracovním trhu pracuje přibližně 61% Ukrajinců ve stavebnictví a 19% v komunálních službách (Drbohlav, 1997)

Rusové

- v českém prostředí je stále patrný negativní vztah ke všemu ruskému (to se může týkat i dalších postsovětských zemí), a to spíše v závislosti na věku (více patrné u starší generace z důvodu historické zkušenosti)
- negativní vliv na vztahy Čechů k občanům ruské národnosti má i fenomén mafie
- příslušníci ruské národnosti většinou nepřicházejí do České republiky z důvodu špatné ekonomické situace rodiny, důvodem odchodu bývá spíše politická nestabilita Ruska a obavy o vlastní bezpečí (např. v souvislosti s růstem kriminality)
- pohled většiny Rusů na českou kulturu je podle výzkumných šetření kladný, nevnímají výraznější projevy diskriminace
- vzájemná soudržnost ruské komunity je velmi silná, a to nejen v České republice, ale i v jiných zemích s výraznějším zastoupením občanů ruské národnosti
- z toho vyplývá menší potřeba Rusů ovládat češtinu a tendence k vyčleňování se z většinové společnosti
- nejvýraznějším problémem v začleňování žáků ruské národnosti tak je jazyková bariéra

Afghánci

- vyšší než zájmy jednotlivce jsou zájmy rodiny, širokého příbuzenstva jejich vzájemná soudržnost je v cizím prostředí silná
- kladou větší důraz na rodinné vazby než na pojem přátelství, „na solidaritu s cizím člověkem nelze „spoléhat“ – to může Čech chápat jako zradu přítele Afghánci uznávají kolektivní vinu a zákony pouze vlastního společenství
- Afghánec má být čestný, pohostinný, nesmí ztratit tvář ani pošpinit svou rodinu (může vést z českého pohledu k agresivnímu jednání)
- podle zákonů pohostinnosti má každý host nárok na ochranu a plné hmotné zajištění po dobu návštěv, dnes především na venkově – to může být pro evropskou kulturu nezvyklé a může vést k neporozumění a konfliktu
- pokud se Afghánci ocitnou mimo komunitu, obvykle se snadno přizpůsobují nové kultuře
  - ve větším počtu může nastat situace, kdy vzájemně kontrolují své chování a inklinují ke „kolektivnímu pokrytectví“
- doporučuje se vyhýbat se žertům, vtipům a narážkám, které mohou vnímat jako urážku, zejména v přítomnosti další osoby z jejich komunity
- pro Afghánce je přirozené neříct úplnou pravdu, pokud by měla někoho poškodit či urazit (nekryje se s naším pojetím lži)
- v afghánském prostředí je běžné, že pro nás osobní a běžné záležitosti projednává osoba reprezentující rodinu, která nese odpovědnost (zejména ženy pak mívají nejen v českém prostředí problémy např. při jednání s úřady, protože běžně nevystupují jen samy za sebe)
- afghánské ženy někdy v českém prostředí nevnímají dostatečně, že mají svobodu a že jsou odpovědné za veškeré své jednání, tedy že mohou nést i negativní důsledky
- pro Afghánce je levá ruka nečistá, pro provádění čistých věcí je určena pravá ruka (mohou považovat za nepatřičné, pokud jim podáme něco levou rukou)
- není běžné podání ruky mezi cizím mužem a ženou, společné sprchy ani toalety zároveň hygienické návyky některých Afghánců odpovídají tomu, že v jejich zemi není běžná teplá či studená voda nebo záchodové mísy (při příchodu žáka – cizince afghánského původu je proto vhodné vysvětlit mu základní hygienická pravidla dodržovaná ve škole, a to i ta, která považujeme za triviální)
- bývají méně zvyklí komunikovat písemně a často i posuzováni jako „pologramotní“, co se týče písemného projevu
- Afghánci se v čase neřídí hodinami, ale podle pravidelných modliteb, nevyznačují se dochvilností v evropském pojetí
- také míry a váhy mají Afghánci vlastní, ale obvykle se v českém metrickém systému orientují (je však třeba i předpokládat, že tomu tak nemusí být)
- většinou neznají své datum narození

Albánci

- jejich hodnoty jsou založeny na zvykovém právu, solidaritě, dodržování čestného slova, rovnosti v rodině, sousedské výpomoci a národní hrdosti, na čestné slovo se lze většinou spolehnout
- velkou cenu má pro ně přátelství, a pokud někomu prokážete službu, chápou to jako závazek do budoucna (mezi přáteli i sousedy)
- vyznačují se silnou národní solidaritou a silným vědomím národní identity
- jde o kolektivistickou společnost, uzavřenou cizím vlivům
- pokud se vám ale Albánci otevrou, bývají značně pohostinní, zvykem je vyprovázet hosta na cestu z domu, a to i několik kilometrů
- před vstupem do bytu či domu se zouvá, hlavní slovo má stařešina

- v poslední době převládla národní identita nad institutem krevní msty
- velkou hodnotou je pro Albánce půda, k teritoriu, které chápou jako vlastní, mají velmi vyhraněný vztah
- velkou hodnotu má společenská prestiž, rodiny mezi sebou soutěží, pokud jde o majetek (snem většiny albánských chlapců je mít velký dům a vlastnit mercedes)
- Albánci se vyznačují temperamentem, např. při řešení sporů (pokud se jednotlivé strany dohodnou, spor se rychle vytratí, jako by nebyl)
- albánská společnost je výrazně patriarchální
- v rodině panuje přísná morálka, proto je vhodné vyhnout se dvojsmyslným vyjádřením, např. při kontaktu s rodinnými příslušníky
- ženy jsou v podřízeném postavení, to platí tím více, čím jsou starší a čím vyšší je jejich vzdělání a vzdělání partnera
- ženy obvykle nechodí samy do kaváren, na diskotéky nebo do pohostinství, někdy tam nevstupují vůbec
- Albánci jsou převážně muslimové, mladší generace praktikuje víru méně, i zákaz konzumace vepřového masa je u mladé generace méně častý
- albánští katolíci naproti tomu bývají upřímně věřící a praktikující
- velmi důležitá je pro Albánce společenská prestiž, zejména styl, image a materiální zázemí; časté je, že rodiny např. šetří třicet let na mercedes, jejich vnější vzhled není proto vhodné chápat jako znak blahobytu, výše zmíněné je možné vztáhnout i na vlastnictví deviz, Albánci často přepočítávají cenu na „západní“ měny a nejde o výraz blahobytu, mohou se k tomu uchýlovat, protože se neorientují v českých cenách (v minulosti např. fungovala v jejich vlasti marka jako běžné platidlo)
- dětem je věnována značná pozornost a náklonnost, ale zejména v mladším věku nejsou příliš vedeny k obecným hodnotám v evropském smyslu, a pokud ano, pak k úctě ke starším a k vlastenectví
- děti nebývají trestány, fyzicky jen výjimečně, je jim poskytována značná volnost, u žen, mužů i dospívajících dětí je běžné kouření, které není příliš považováno za škodlivé
- pro Albánce je obvyklé, jako jinde na Balkáně, řešit spory či jiné záležitosti v kavárně, což není znakem blahobytu nebo „nicnedělání;“ z důvodu jazykové bariéry Češi často nevědí, že takové posezení má pracovní charakter
- k nedorozuměním s většinovou českou kulturou mohou vést vzájemné vztahy v rodině a její vystupování na veřejnosti (členové rodiny jsou na sebe silně emočně vázáni a často se pohybují společně)
- příčinou konfliktů mohou být odlišné hygienické návyky (v Kosovu jsou dodnes obvyklé turecké záchody a odpadky se vyhazují na ulici), je proto vhodné nově příchozího žáka seznámit s dohodnutými pravidly ve škole, co se týká hygienických návyků

Bosňané

- vyznačují se silnou národní hrdostí, ale zároveň sami sebe charakterizují jako přátelský národ
- ve vtipech jejich balkánských sousedů figurují jako prostáčky, nebo přímo hlupáci a burani, což je dáno kulturními rozdíly
- mnoho znaků Bosňané se svými balkánskými sousedy sdílejí, jejich život je ovlivněn islámem
- velkou roli v jejich životě hraje rodina, silné vazby mezi generacemi a příslušníky široké rodiny- rodina je patriarchální, ale může to znamenat širokou škálu možností od obvyklého českého modelu až k jednoznačné podřízenosti ženy
- častější než v českém prostředí je svatba z důvodu těhotenství, rozvod je tolerován, ale není tak častý (jako důvod je uznávána nevěra ze strany jak ženy, tak muže)

- silný je vztah mezi kmotrem a kmotřencem, kmotr bývá přítomen u zásadních událostí, jako je třeba vstup na střední a vysokou školu, do zaměstnání atd.
- velkou hodnotou je sousedství a vzájemná sousedská výpomoc
- znatelná je rivalita mezi obyvateli města a venkova, bydlení v centru města je známkou společenské prestiže
- tykání je běžnější než v českém prostředí
- v běžném životě Bosňanů hrají velkou roli styky, známosti, lidé z jednoho města či vesnice se mezi sebou znají více, než je obvyklé v českém prostředí, k čemuž přispívá i to, že záležitosti týkající se ostatních lidí se pravidelně probírají v sousedských rozhovorech
- charakteristická je družnost a rušný večerní život
- tradičně se vyhýbají vepřovému masu
- často bývají pověřiví nebo věřící v různé nadpřirozené jevy, oblíbené jsou horoskopy, věštění z ruky apod.
- Bosňané silně vnímají projevy intolerance, i proto, že kvůli nim odešli ze své země
- u příslušníků českého etnika vnímají „nedostatek obchodního ducha a schopnosti bavit se, obtížnou schopnost seznámit se, formálnost při návštěvách“
- příslušníci českého etnika mohou být citliví na jejich temperament, občasné velké večírky s mnoha hosty (nijak hlučné) a neodbytnost při flirtování se ženami
- majetek je pro Bosňany měřítkem podnikatelského úspěchu nebo přímo schopnosti zabezpečit rodinu (to je více patrné než v české kultuře)
- Bosňané vnímají v české kultuře přílišnou šetřivost, v bosenském kulturním prostředí je běžným jevem vzájemné hoštění (zvykem je hostit druhé, i když mají sami málo)
- odmítnutí pohostinnosti může být vyloženo osobně, protože bývá zároveň pozvánkou k rozhovoru,
- český model, kdy platí každý sám svou útratu, je pro mnohé Bosňany nepřirozený, ale většinou se velmi rychle přizpůsobí českým zvyklostem

Zdroj: Šišková, T.: Menšiny a migranti v České republice. Praha 2002

Mongolci

- Rodiče od svých dětí vyžadují poslušnost. Ochráncem a pokračovatelem rodu je však nejmladší syn.
- Úcta ke starším se odráží i v běžném oslovení, v mongolské společnosti se všem starším osobám vykává, a to v úzkém kruhu rodinném.
- Jednou z nejrozšířenějších zvyklostí, jež v našem Evropském kontextu nemusí být pro Mongoly nejšťastnější, je důvěra v mluvené slovo, které má moc uzavřených smluv.
- Postavení ženy podléhalo různým normám. V historii Mongolska tak ženy zaujímaly vlivná postavení, ve společnosti měly poměrně silnou pozici. S postavením ženy v současném Mongolsku stojí za zmínku, že je zde vysoký výskyt domácího násilí, se kterým se pojí poměrně rozšířený alkoholismus.
- Postavení muže vychází z toho, že se od něj očekává silné vedení a zabezpečení rodiny
- Vzdělání je chápáno jako vhodnější pro ženy.

Zdroj: (FEISTINGEROVÁ, V., LEOTIYEVA, Y., PECHOVÁ, E., MARTÍNKOVÁ, Š., Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: Pracovní migrace, životní podmínky, kulturní specifika. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. ISBN 978-80-7312-063-4. Feistingerová a kolektiv, 2010 s. 49-50).

Organice a užitečné odkazy:

PPP Most

příslušné národnostní spolky

Člověk v tísni o.p. s.: <http://www.clovekvtisni.cz/>

služby projektu Minimalizace šikany <http://www.minimalizacesikany.cz/>

Organizace na pomoc uprchlíkům <http://www.opu.cz/cz/kontakt/>

Národní pedagogický ústav, pobočka Ústí nad Labem: <https://cizinci.npi.cz/krajaska-pracoviste/ustecky-kraj/>

META, o.p.s.: Společnost pro příležitosti mladých migrantů: <https://meta-ops.eu/>
<https://inkluzivniskola.cz/>